

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського
Інститут педагогіки НАПН України, відділ навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет Харбінський інженерний університет (Китай)
Кіонгінський національний педагогічний університет, м. Інчхон, Республіка Корея
Русенський університет імені Ангела Канчева, Болгарія
Шуменський університет імені Єпископа Костянтина Преславського, Болгарія
Кагульський державний університет імені Богдана Петричейку Хашдеу, Молдова
Тараклійський державний університет імені Григорія Цамблака, Молдова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю
Університету Ушинського

(6 червня 2022 року, м. Одеса)

Одеса
2022

стимулювати пізнавальну активність студентів, а тому краще буде, коли фон слайду нагадуватиме веселку. Така студентська думка є помилковою. Важливо використовувати один, комфортний для очей колір фону слайду. Він має бути елементом другого плану, на ньому не має фіксуватися увага.

Проаналізуємо успішність студентів у розкритті в мультимедійній презентації змісту теми та окремих її питань. Майбутнім вихователям було не просто виокремити ключове поняття, щоб його коротко і зрозуміло інтерпретувати. А вибрати 7 – 8 рядків тексту для кожного слайду було проблемою, оскільки студенти недостатньо володіють навичками структурування матеріалу з теми. Стисло, лаконічно, а разом з тим інформативно, представити матеріал непросте інтелектуальне завдання для майбутніх вихователів.

Якщо проаналізувати дотримання студентами вимог до оформлення тексту на слайдах презентацій, то найбільш поширеним недоліком є використання більше двох варіантів шрифтів у тексті, що розкриває зміст питання. Автори такий вибір пояснюють прагненням максимально виділити важливі моменти у теорії чи методиці розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Фахівці в розробці мультимедійних презентацій стверджують, що зловживання різними видами шрифтів ускладнюють сприймання інформації та її запам'ятовування. Важливо звернути увагу студентів на вирівнювання тексту по ширині. Його «рвані» краї псуують сприйняття структурованості тексту і естетику оформлення тексту.

Подальші розвідки у вивченні питання використання мультимедійних презентацій у формуванні професійних умінь майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти з розвитку мовлення дітей дошкільного віку будуть спрямовані на визначення впливу використання окресленого засобу на якість успішності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Гаврилова Л. Г. Використання навчальних мультимедійних презентацій на лекціях з мистецьких дисциплін у педагогічному ВНЗ. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2010. №7(149). Ч. I. С. 66 – 72.
2. Могильна Н. М. Створення презентацій засобами Microsoft Power Point. Київ. 2005. 28 с.
3. Мокрогуз О. П. Мультимедійна презентація в системі засобів навчання. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2009. № 8. С. 21–23.
4. Пометун О. І. Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ. 2004. 192 с.

References:

1. Havrylova, L. H. Vykorystannia navchalnykh multymediinykh prezentatsii na leksiakh z mystetskykh dystsyplin u pedahohichnomu VNZ. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. 2010. №7(149). Ch. I. S. 66 – 72.
2. Mohylina, N. M. Stvorennia prezentatsii zasobamy Microsoft Power Point. Kyiv. 2005. 28 s.
3. Mokrohuz, O. P. Multymediina prezentatsiia v systemi zasobiv navchannia. Kompiuter u shkoli ta simi. 2009. № 8. S. 21–23.
4. Pometun, O. I. Pyrozhenko L. V. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia. Kyiv. 2004. 192 s.

References:

1. State standard of preschool education (new edition 2021) https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoi%20osvity.pdf
2. Vatamanyuk, G. (2019) Naukovo-metodychny suprovod orghanizaciji rozvyvalno-movlennjevoغو seredovyshha v zakladi doshkilnoji osvity. [Scientific and methodological support of the organization of developmental and speech environment in the institution of preschool education]. Pedagogical education: theory and practice: coll. Science. works Kam.-Pod. nat. univ. them. I. Ogienko. Kam.-Podilsk., p. 216-224
2. Gavrish, N. (2021) Movlennja dytyny. Vprovadzhuemo bazovyy komponent doshkilnoji osvity [Speech of the child. We are introducing a basic component of preschool education] (new edition). Preschool education. vol. 3. p 3-8.
3. Bogush, A. M. (2015) Doshkiljna lynchvodydaktyka: Teorija i metodyka navchannja ditej ridnoji movy [Preschool language didactics: Theory and methods of teaching children the native language] Textbook. Publishing House «Word». 542 p.

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ НУШ

Олена Горошкіна, доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України (Україна)

Анотація. У статті відображено результати дослідження змістового складника методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до роботи в умовах НУШ.

Ключові слова: методична підготовка, майбутні вчителі української мови і літератури, змістовий складник, НУШ.

UPDATING THE METHODOLOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL (NUS)

Olena Goroshkina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine (Ukraine)

Abstract. In the article, the results of the research on the issue of the content-related component of the methodological training of future teachers of Ukrainian language and literature to work in the context of the New Ukrainian School (NUS) are envisaged.

Key words: methodological training, future teachers of Ukrainian language and literature, content-related component, NUS

Одне з основних завдань учителя української мови і літератури – сприяти формуванню компетентного мовця і читача. Сьогодні підготувати учня до активного й доцільного використання мовно-літературних ресурсів в усіх сферах життєдіяльності. В умовах сучасних соціальних викликів, що спричинили кардинальні зміни змісту навчання, неможливо ефективно реалізувати поставлені завдання, спираючись лише на здобуті у вищому закладі освіти теоретичні знання. Сьогодні вчителів доводиться працювати в умовах динамічних змін: під впливом низки об'єктивних чинників, починаючи з березня 2020 року, всі вчителі були змушені організувати дистанційне навчання. Участь України в Міжнародному оцінюванні PISA теж потребує від учителя

здатності навчити здобувачів освіти ефективно працювати з інформацією. Зміна освітньої парадигми зі знаннєвої на компетентнісну зумовлює пошук ефективних шляхів підготовки майбутніх учителів до реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі сучасної школи. У цьому контексті потребує перегляду й оновлення зміст лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, що й зумовлює актуальність нашої розвідки.

Під час дослідження було використано такі методи: теоретичний аналіз наукової літератури з порушеної проблеми, що дав змогу уточнити основні аспекти дослідження; систематизувати й узагальнити навчально-методичні ідеї з проблеми оновлення змісту методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури; анкетування, узагальнення педагогічного досвіду вчителів, що сприяли виокремленню проблем і труднощів у їхній роботі.

Сучасне суспільство потребує від учителя високого рівня мобільності, здатності адаптуватися до нових умов і викликів. Як уже зазначалося, учителі були змушені через пандемію швидко переорієнтувати власну діяльність на організацію синхронного й асинхронного навчання учнів. Задля визначення стану готовності вчителів до організації дистанційного навчання, виявлення проблем, що виникали в їхній роботі, співробітники відділу навчання української мови та літератури (сектор мови) Інституту педагогіки НАПН України здійснили опитування вчителів, учнів (учениць), їхніх батьків за допомогою гугл-сервісів упродовж 20-27 травня 2020 року. В опитуванні взяли участь 1100 респондентів, з них – 68 вчителів української мови і літератури, 664 учні, 368 батьків. Як засвідчили результати анкетування, 30,9% учителів уже мали досвід організації дистанційного навчання; 69,1% такого досвіду не мали.

Під час анкетування з'ясовано, що до переваг дистанційного навчання вчителі відносять можливість виконувати завдання в зручній для учнів час (30,9%), можливість застосовувати допоміжні джерела (29,4%), збільшення питомої ваги самостійної роботи (27,9%), час для виконання завдань не обмежений, як на уроці (11,8%). Результати анкетування уможливають висновок про необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності самостійної роботи учнів.

До недоліків дистанційного навчання вчителі відносять такі: послаблення безпосереднього контакту з учнями (73,5%), зниження ефективності навчання через слабкий вплив педагога (38,2%); брак технічних засобів навчання (29,4%). Найбільші труднощі вчителів викликали організація самостійної діяльності учнів (67,6%), проведення уроків із синхронним застосуванням різних засобів зв'язку (58,8%), перевірка рівня здобутих учнями знань (42,6%), особливості оцінювання їх контролю (36,8%). Ці питання мають стати пріоритетними в процесі методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Для цього можна використати методичні рекомендації, підготовлені науковими співробітниками Інституту педагогіки НАПН [3]. Водночас зазначимо, що ці рекомендації мають бути дещо розширеними й доповненими. Це пов'язано з організацією дистанційного навчання в період воєнного стану. Однак, на відміну від 2020 року, у 2022 році значна кількість учнів не мали підручників, зошитів, стабільного інтернет-з'єднання, заняття переривалися тривогами, що значно ускладнювало роботу. У цих умовах учні потребують серйозної психологічної підтримки, надати яку мають бути готовими вчителі.

Студентів необхідно ознайомити з особливостями технологій дистанційного навчання, програмами, цифровими сервісами тощо. Крім того, доцільно включити матеріал про моделі змішаного навчання, а також розкрити їх прикладні аспекти. Тож до змісту методичної підготовки має бути включений модуль «Організація дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти».

Як зазначає національний представник України в Керівній Раді PISA С. Раков, «PISA перетворилася на найпотужніший і найвпливовіший інструмент дослідження якості шкільної освіти та стала джерелом надійних об'єктивних порівнювальних даних про готовність 15-річних громадян країн-учасниць PISA до успішного життя в сучасному світі» [4, с. 6]. Результати дослідження PISA є показником якості української освіти.

Оскільки Україна долучилася до міжнародного оцінювання PISA, підготовка до нього має стати важливим складником сучасного освітнього процесу. PISA вимірює сформованість у 15-річних підлітків читацької грамотності, що є запорукою успішності людини в різних галузях суспільного життя. Тож необхідно ознайомити майбутніх учителів з особливостями проведення міжнародного оцінювання PISA, а також навчити їх розробляти й використовувати в освітньому процесі завдання, подібні до тих, що були запропоновані учням під час оцінювання. Вивчення спеціальної літератури з проблеми дослідження уможливило виокремлення типових завдань, що передбачають: пошук потрібної інформації; осмислення змісту і форми тексту; розуміння безпосереднього та явного значень; інтегрування й формування інференцій (умовиводів); оцінювання якості й достовірності інформації. Вивчення й аналіз змісту завдань-аналогів PISA-2018 уможливають висновок, що вони є нетиповими для учнів, а відтак і незвичними, оскільки зорієнтовані не на перевірку сформованості рівня знань, умінь і навичок, а максимально наближені до реальних умов і передбачають сформованість в учнів ключових компетентностей. Для розв'язання таких завдань необхідно задіяти загальнонавчальні вміння та інтелектуальний потенціал. Важливо навчити учнів не тільки швидко знаходити інформацію, а й визначати її достовірність, критично аналізувати. Учитель, який сам не володіє такими вміннями, не зможе їх сформувати в учнів. Тому на заняттях із методики навчання української мови студенти мають системно аналізувати такі завдання, розробляти власні варіанти завдань.

Майбутнім учителям української мови і літератури доведеться працювати в умовах реалізації компетентнісного підходу, тому необхідно в курс методики включити відомості, що ознайомлюють студентів із концептуальними засадами компетентнісного підходу, основними його поняттями: «компетентність», «ключові компетентності», «компетентнісно орієнтовані завдання», «компетентнісно орієнтована методика» тощо. Крім того, нині гостро стоїть проблема формування вмінь коректно послуговуватися термінами, уникаючи їх узаємозаміни, змішування, що подекуди трапляється в мовленні вчителів, наприклад: види діалогового навчання – діалогічні технології – діалогові види роботи тощо. У роботі зі студентами необхідно акцентувати на недоцільності образного найменування педагогічних понять, зокрема методів, технологій «Ажурна пилка», «Вітер дме», «Віночок», «Ромашка», «Напиши листа поетові» тощо.

Особливої актуальності набуває формування в учнів і учениць одинадцятьох ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти [2]. Це спонукає вчителів до пошуку ефективних методів і приймів формування компетентностей.

До переліку професійних викликів належать невідповідність класифікації методів і засобів навчання поставленим освітнім завданням, зміна особливостей конструювання уроку, що стає інструментом формування в учнів низки компетентностей. Адаптація до мінливих умов педагогічної діяльності стає важливим чинником побудови ефективного процесу навчання української мови і літератури в школі.

У попередніх публікаціях ми зазначали, що дидактичні та лінгводидактичні засади компетентнісно зорієнтованої методики навчання української мови визначають підходи, закономірності, принципи, форми, методи і засоби навчання. Загальнодидактичні принципи (науковості, систематичності й послідовності, наступності й перспективності, наочності, доступності, свідомості, емоційності навчання, креативності, зв'язку теорії з практикою, розвивального навчання та ін.) визначають основу мовної підготовки. Вважаємо за доцільне, крім загальнодидактичних, виділити й принципи, що увиразнюють суть особистісно зорієнтованого навчання, компетентнісного й діяльнісного підходів та спрямовують на реалізацію завдань компетентнісно зорієнтованої методики: мотиваційного забезпечення освітнього процесу; ціннісного орієнтування; активізації пізнавальної діяльності учнів; спрямування навчання на всебічний і гармонійний розвиток; активності особистості; індивідуалізації; органічної єдності людини, мовлення і процесу навчання [1].

Упровадження компетентнісного підходу в освітній процес, підготовка нового Державного стандарту базової середньої освіти зумовили розроблення нових модельних програм і підручників, з якими мають ознайомитися студенти. Акцентуємо на кількох аспектах.

По-перше, майбутні вчителі мають уміти аналізувати модельні програми, оскільки їм доведеться самостійно обирати для себе програму; по-друге, уміти на основі модельної програми розробляти навчальну, яка буде враховувати особливості конкретного класу. Це потребує особливої уваги викладачів методики навчання української мови та літератури, які мають допомогти студентам обрати критерії аналізу програм, здійснити такий аналіз якісно, скласти навчальну програму.

Обравши модельну програму, сучасний учитель стоїть перед вибором підручника. Ситуація ускладнюється тим, що сьогодні необхідно проаналізувати до 10 підручників. Це потребує часу і сформованості відповідних умінь. Учителям, які тільки починають працювати, такий вибір здійснити дуже важко. На нашу думку, необхідно запропонувати студентам здійснити такий вибір з низки альтернативних підручників, обґрунтувати його доцільність, визначити критерії добору.

Як свідчать спостереження за освітнім процесом, моніторинг освітніх результатів пілотних закладів освіти, у яких відбувалася апробація модельних програм і підручників упродовж 2021-2022 навчального року, складною для вчителів є проблема оцінювання результатів навчання учнів і учениць. Відповідно до пункту 2 ст. 17 Закону України «Про повну загальну середню освіту» основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання. Це зумовлює введення до курсу методики навчання української мови ще однієї теми «Оцінювання результатів навчання учнів», під час вивчення якої майбутніх учителів української мови і літератури необхідно ознайомити із видами, функціями, механізмами оцінювання результатів навчання учнів.

Отже, у курсі методики навчання української мови необхідно ознайомити студентів з концептуальними положеннями Нової української школи, Державним стандартом базової середньої освіти; актуалізувати сучасні дослідження дотичних до педагогіки галузей науки (психології, дидактики (і психодидактики), лінгвістики (а також соціолінгвістики й психолінгвістики), літературознавства, соціології) й поглибити ними теоретичний багаж майбутнього вчителя; формувати термінологічну грамотність майбутнього вчителя-словесника; привернути увагу до сучасних викликів, навчити засобами шкільного предмета готувати учнів до розв'язання їх; ознайомити з нормативно-правовим та навчально-методичним забезпеченням викладання української мови і літератури/інтегрованого курсу у закладах загальної середньої освіти на засадах концепції нової української школи; створити умови для набуття нового досвіду навчання української мови і літератури/інтегрованого курсу у закладах загальної середньої освіти на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів.

Список використаних джерел:

1. Горошкіна О. М. Оновлення змісту методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до реалізації компетентнісного підходу. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Пед. науки. № 4 (67, грудень, 2019). С. 67-71.

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України №1392 від 23 листопада 2011 року. URL: <http://school164.klasna.com/uk/site/novii-derzhavnii-standart.html>].

3. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали / кол. авт.; за заг. ред. О. М. Топузова ; укл. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2021. – 192 с. URI: <https://undip.org.ua/library/dystantsiyne-navchannia-v-umovakh-karantynu-dosvid-ta-perspektivy/>

4. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. М.Мазорчук (осн. автор), Т.Вакулєнко, В.Терещенко, Г.Бичко, К.Шумова, С.Раков, В.Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.

References:

1. Horoshkina, O. M. Onovlennia zmistu metodychnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury do realizatsii kompetentnisooho pidkhodu [Updating the content of methodological training of future teachers of Ukrainian language and literature to implement the competency approach]. Naukovi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Ped. nauky. № 4 (67, hruden, 2019). S. 67-71.
2. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity [State standard of basic and complete general secondary education]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №1392 vid 23 lystopada 2011 roku.URL: <http://school164.klasna.com/uk/site/novii-derzhavnyi-standart.html>].
3. Dystantsiine navchannia v umovakh karantynu: dosvid ta perspektyvy. Analytyko-metodychni materialy / kol. avt.; za zah. red. O. M. Topuzova ; ukl. M. V.Holovko. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2021. – 192 s.
4. Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2018 [National Report on the Results of the International Education Quality Survey PISA-2018] / kol. avt. M. Mazorchuk (osn. avtor), T. Vakulenko, V. Tereshchenko, H. Bychko, K. Shumova, S. Rakov, V. Horokh ta in.; Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. Kyiv : UTsOlao, 2019. 439 s.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СУБ'ЄКТНО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анжеліка Івершинь, кандидат педагогічних наук, доцент ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Україна)
Ольга Волошин, магістрантка факультету дошкільної педагогіки та психології
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Україна)

Анотація. У статті наголошується на тому, що для професійного становлення майбутніх вихователів у сучасних умовах, необхідно акцентувати увагу на розвитку суб'єктності, забезпеченню суб'єктної взаємодії, що сприяє формуванню самостійності, гуманістичної спрямованості особистості, її самоактуалізації.

Ключові слова: суб'єкт, суб'єктність, суб'єктна взаємодія, діалог, майбутні вихователі, освітній процес.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF SUBJECTIVELY PROFESSIONAL FORMATION OF FUTURE EDUCATORS IN ART ACTIVITIES

Anzhelika Ivershyn, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of KD Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University (Ukraine).
Olga Voloshin, undergraduate student of the Faculty of Preschool Pedagogy and Psychology. of KD Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University (Ukraine).

Abstract. The article emphasizes that for the professional development of future educators in modern conditions, it is necessary to emphasize the development of subjectivity, ensuring subjective interaction, which contributes to the formation of independence, humanistic orientation of the individual, his self-actualization.

Key words: subject, subjectivity, subjective interaction, dialogue, future educators, educational process.